

Ročník XLV.

Číslo 3.

HLÁSY

Katolického spolku tiskového.

HRST STATÍ
VYCHOVATELSKÝCH.

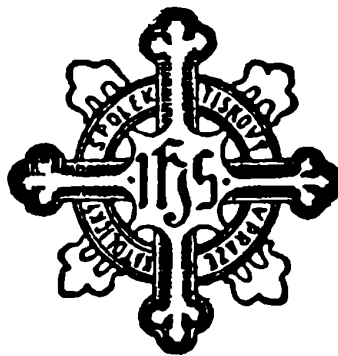
V PRAZE 1914.

Nákladem Katolického spolku tiskového. — V komisi
Cyrillo-Methodějského knihkupectví Gustava Francla.

HRST STATÍ VYCHOVATELSKÝCH.

NAPSAL

J. JEŽEK.

NÁKLADEM KATOLICKÉHO SPOLKU TISKOVÉHO. — V KOMISI
CYRILLO-METHODĚJSKÉHO KNIHKUPECTVÍ GUST. FRANCLA.

1914.

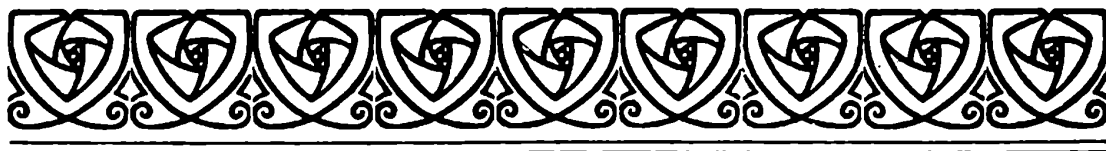
Nihil obstat.

Dr. Jos. Tumpach,
censor.

Imprimatur.

**Z kníž. arcib. Ordinariátu v Praze, dne 4. října 1913,
čís. 13.278.**

Dr. Jan Nep. Sedlák,
generální vikář.

1. Některé chyby ve výchově rodinné.

V mnohých rodinách zakořenily se některé vady, jež přecházejíce s pokolení na pokolení zevšedněly již tak, že si jich nikdo ani nevšímá, ba za chyby jich ani nepokládá. Upozorním alespoň na tyto:

1. Často mluvívá se o dětech, co by za jejich ořítomnosti mluvití se nemělo. Zpravidla soudívají rodiče nebo jejich známí, že tomu dítky ještě nerozumějí. Jak velice se mýlívají! Dítko mnohem dříve rozumí řeči než dovede samo myšlenky a city své vyjádřiti.

Nejednou slyšel jsem od matky, jak před nezvedeným kloučkem vyprávěla, co s ním zkusí, jak jí zlobí, neposlouchá a každé chvíle něco ztropí; a když mu pohrozí, že se jí ještě vysměje — ten čtverák!

Pozoroval jsem malého uličníka, s jakou pozorností mluvící matku poslouchal, a výsledek byl ten, že potom vyváděl ještě hůře, takže s ním věru nic nesvedla.

2. Rovněž často je chybou mnohých rodičů, že před dětmi vypravují, co sami za mládí vyváděli a tropili. Děti poslouchají s napnutím, a pohoršení je dáno. Proč by synáček rozpustilého otce nemohl býti také rozpustou? Dceruška neposlušné matky proč má dbáti na její slova a ochotně konati, co jí nařizuje?

3. Nezřídka hovořívají rodiče o p ě k n ý c h vlastnostech svých dětí, jež na nich s potěšením shledávají; leč nikdy nemá se to díti u přítomnosti těch, jichž se týče, aby v srdci jejich neprobudila se záhy m a r n i v o s t. Marnivost jest častá nectnost u lidí dospělých, a není snad nikoho, kdo by se ubránil škodlivému vlivu jejímu. A mělo by snad vlivem jejím zůstatí neporušeno dítě, když se toho ani lidé dospělí nemohou ubrániti? Z marnivosti roste pýcha, nadýmání se!

4. Pravým neštětím mnohých dětí bývá, jsou-li tělesně k r á s n y. Jak brzo bývá zkažena povaha a pomatena soudnost jejich! Slýchá-li sličné dítě o kráse své od rodičův a známých stále vyprávěti, stane se brzy nadutým, zpyšní a žádá, aby mu kde kdo lichotil, krásu jeho uznával, vychvaloval.

5. Neméně častým zjevem jsou tak zvané z á z r a č n é d ě t i, které mezi 3.—6. rokem deklamují sáhodlouhé básně, zpívají srdcelomné arie a koncertují na pianě nebo na jiném nástroji hudebním. Nic není odpornějšího než taková téměř denně se opakující „umělecká představení“ v mnohé rodině! Nahodilý posluchač, poněkud vzdělaný odborník, musí chtěj nechtěj chváliti, tleskati, třeba by celý „umělecký“ výkon nestál za nic. Chvála a vyznamenání, jehož se při takové příležitosti dostává dítěti, zvyšuje jeho sebecit, plní je hrdostí. I vstupuje po letech do světa, plno jsouc hrdosti a přeceňování sebe, a nenaučí se již nikdy tomu, aby patřičně ocenilo svou pravou hodnotu. A tak ješitností mnohých nerozumných rodičů podryto bývá štěstí jejich dětí.

Naopak jsou ovšem také děti n e s m ě l é, jež potřebují častého podněcování, aby se budil a udržoval jejich sebecit, až by nabyly důvěry v sebe a v síly své. Takové jednání nelze ovšem než schvalo-

vati, kdežto okázalé stavění dítek svých jiným na odiv, nutno zavrhovati.

6. Nerozumnou zásadou některých rodičů je, že dítky své ze společnosti lidí dospělých naprosto vylučují. Jakmile přišla návštěva, musí jíti stranou, do kuchyně nebo do jiného pokoje, aby nekazily zábavy. Než jak se potom doděláme při nich toho, aby se dovedly ve společnosti slušně chovati? Chcete-li, aby se dítky vaše něčemu pěknému přiučily, chování své zušlechťovaly, nechte jich ve společnosti dospělých, ať poslouchají vaši rozmluvu nejde-li o nějaké tajemství, nejedná-li se o věc úřední nebo záležitost delikátní — a ať si všímají, kterak se chovají dospělí. Ve společnosti rozumných a vzdělaných lidí získají vaše dítky mnoho; navyknou kázni, skromnosti, úslužnosti, sebezapírání, a přiučí se mnohému, o čem v knihách nikdy by se ničeho nedočetly. Vždyť slova hnou, ale příklady táhnou.

Abyste však dítky vaše nabyly těchto prospěchů, musíte je k tomu bedlivě naváděti nejen slovem, nýbrž i příkladem vlastním.

Jsouť sice rodiče, kteří uznávají, jak by pobývání v dobré společnosti bylo dětem jejich na prospěch; že však nedovedou držeti dítky v moudré kázni, připravují sebe o rozkoš, již skytá dobrá společnost, a dítky z ní rovněž žádného prospěchu duševního nemají.

Byl jsi, milý čtenáři, zajisté už někdy návštěvou v rodině, kde pro dětský hřmot a křik nebylo lze klidně slova promluvit. Snad máš dosud živě v mysli ten „idylický“ (?) obrázek! Dvě z dítek skotačily po pokoji, honíce se navzájem, třetí tahalo židli, na níž jsi seděl, čtvrté vřeštělo v koutě, dupalo zlostně nožkami a tlouklo hračkami, jež mělo kolem sebe rozházené. Matka napomínala, okřikovala nezbedníky,

domlouvala po dobrém, ano i trestala je; vše marno. Otec v největších jsa nesnázích styděl se za děti a ty jsi si oddechl z hluboka a byl rád, když po malé půl hodině ocitl jsi se na čerstvém vzduchu.

Navykejte tudíž, rodiče, děti své, aby i za návštěvy tiše a klidně se chovaly, svým křikem nebo žvatláním hovoru dospělých nepřerušovaly; ať nemluví, dokud jich někdo k mluvení nevybídne. Jinak připravíte sebe o zábavu a děti o užitek, který by z pokojného poslouchání lidí starších míti mohly.

2. Jak rodiče pozbývají úcty a vážnosti u dětí.

Úcta dětí k rodičům jest nejen Božím zákonem přikázána, nýbrž bývá i každou rozumnou paedagogikou za základ všeho vychování prohlašována. Bez úcty není pravé poslušnosti, za to však rádi poddáváme se tomu, jehož si vážíme. To platí nejen u dospělých, nýbrž i, a zejména u dětí.

Ovšem že již sama přirozenost lidská vštěpuje dětem veliké mínění o rodičích, podobně jako menší a mladší vždy s jakousi úctou pohlízejí k větším a starším, vidouce, že je předčí postavou, silou, vědomostmi a zkušenostmi. Již tedy přirozený cit praví srdci dítěte, že rodiče stojí nad ním, vším potřebným je opatřují, a že si jich tudíž má vážit.

Ale tato přirozená přednost rodičů stěží asi pohne dítě k úctě k nim, jestliže sami vážnost svou si podkopávají, stavíce slabosti své před dětmi na jevo, ano tato vážnost poklesne tím více, čím nerozumněji, tišerněji rodiče před dětmi budou si vésti.

Proto kdo nechceš přijíti o úctu a vážnost u svých miláčků, veď si vždy moudře a opatrně, nezhazuj se před nimi, neboť jediný poklesek — a úcta

vaše je ta tam. Bázeň snad ještě zůstane, leč ta sama o sobě nepovznáší.

Účelem této stati jest ukázati, čím mnozí rodiče úcty i vážnosti u dítek svých pozbývají.

1. Na první místo kladu hrubé zacházení s vlastními rodiči — výměnkáři. Zním rodiny, kde bělovlasý dědeček nebo shrbená babička za kamny celé dny mlčky musí seděti a nesmí téměř ani slova promluvit, nechce-li obdržeti hrubé odpovědi ano i sprostých nadávek; znám rodiny, kde mladý hospodář nebo hospodyně před dětmi mluví „o starých na výměnku“ jen urážlivě, surově, jim lají a každé sousto, jež jim dávati jsou povinni, stokrát omlouvají. Kdo tak činí, mýlí se velice, že si vlastní, byť dosud malé děti toho nepovšimnou.

2. Podobně bývá, když rodiče mezi sebou často se hašteří, své poklesky navzájem si vyčítají, si nadávají, spílají, ba i dokonce se perou. Ó kéž byste v takovém okamžiku rozbujnělé vášně povšimli si dítek svých, jak udiveně při tom na vás hledí, každé slovo takořka hltají, po té do křiku se dají a buď plaše ze světnice utíkají, nebo s pláčem mezi vás se vrhají... Jeden takový výstup dostačí zajisté, aby úcta dítek k vám zmizela rázem. A což opakují-li se takové výstupy častěji? — Slyší-li děti z úst matčiných: „Ty budeš zrovna takový lump, flamendr jako ten tvůj táta“ nebo z úst otcových: „Ty jsi právě taková cúra, jako je tvá máma!“, pak je navždy veta po vši úctě a vážnosti vaší u dítek.

3. Neméně škodivají mnozí rodiče své vážnosti ne včasnou upřímností, když své darebnosti za mládí páchané vlastním dětem se smíchem vypravují, ano svými nezbednostmi před dětmi takměř se vychloubají. „Když jsem byl jako ty, Véno, všecko se přede mnou třáslo, sousedům nechal jsem na stromě ani jediného zralého jablka;

když jsem šel po návsi, nenechal jsem ani jednoho člověka s pokojem...“

4. A což mám říci o tom, když rodiče navádějí dítky své, aby lhaly, kradly jako straky, co jim přijde pod ruku, aby cizího majetku nešetřily, nic líbiti si nenechaly a za každou i domnělou křivdu hned se mstily...

5. A co mám teprve říci o otci, jenž válí se před dětmi na zemi opilý a při tom buď nestydatosti blábolí nebo nebe a zemi proklíná, rouhavé řeči vede..., trvám, že lépe bude smutný obraz ten zastříti rouškou.

6. Důstojná vážnost toho vymáhá, aby důvěrné obcování rodičů s dětmi nekleslo nikdy v kamarádství, aby děti mluvíce s rodiči vždy slušně se vyjadřovaly, v rozpustilosti své nedovolovaly si s nimi nepřístojných žertů, nedělaly si z nich bláznů, aby mlčely, když mluví rodiče, neskákaly jim do řeči, a co jim od nich bylo přikázáno, aby vykonaly bez odmluvy, reptání, krčení rameny, kroucení hlavou, zkrátka, aby nijakým způsobem nelibost, nechut svou nedávaly na jevo.

Toho lze se dodělati ovšem jenom vytrvalou důsledností! Ale když otec po obědě dětem zakazuje, co při snídani jim ochotně dovolil, když matka jsouc v dobré míře ke všemu svoluje a jindy mrzuta jsouc všeho jim odepře, když dnes tresce, čemu včera chutě se zasmála..., ký div, že pak děti jsou celé popleteny nevědouce, co a kdy je vlastně dovoleno, správně.

7. Prikazujete-li něco dětem, považte vždy, je-li dítě s to, aby příkaz váš vykonalo; při tom nežádejte od něho rozličných věcí najednou. Nic nesvádí více k neposlušnosti, než když se dětem něco poručí a rodiče pevně na tom nestojí, aby

rozkaz patřičně byl vykonán. Tak učí se dítě brzy vážit si lehce svých rodičů.

8. Potom netrestejte dítěte nikdy, jestliže nechybilo schválně, úmyslně, nýbrž jen pouhou náhodou něco rozbilo, šat si pomazalo, roztrhlo atd. Mnozí rodiče promíjejí dětem zpravidla chyby, poklesky skutečné, a trestají je za pouhé náhody či nehody, na kterých může býti dítě často zcela nevinno. Takové počínání, jež nečiní rozdíl mezi náhodou a proviněním, jest věru nesprávné, nespravedlivé a podkopává vážnost i úctu, neboť dítě vidí ve svých rodičích — utiskovatele.

9. Konečně strážte se přísnosti přílišné! Bez bázně není ovšem kázně; zásada, že se mají děti rodičů báti, jest ovšem moudrá; leč nešťastno je dítě, které bývá vedeno k dobrému jenom hrůzou. Musí-li se dítky neustále před rodiči chvěti, je-li matka se vším, cokoli činí děti, nespokojena, nepromluví-li na ně otec, leda když je kárá, jim vyhrožuje: jakou radost mohou míti tací ubožáci v domě otcovském? Nebude-li se jim domácí krov zdáti vězením? — Trestají-li však rodiče dítky své, jen když je nutně třeba a i tu mírně a s rozumem, nebudou jim děti utíkat a domovu se vyhýbat. Pak také až dospějí věkem, pospíší rády k rodnému krbu, budou vzpomínati radostí, jichž v něm zažily, a vděčné srdce jejich nepřestane milovati ty, kteří vše vynaložili, aby jim pobyt v domově učinili co možná příjemným a milým.

Ano, takové dítky povedou si po letech u vychování vlastního potomstva tak moudře, jako si vedli jejich rodiče, a tak vaše slova i skutky působiti budou dále blahodárně na povahu a osudy těch, kteří po vás se narodí.

3. Rodiče mají se školou spolupůsobiti.

Nezřídka rodiče mylně se domnívají, že v době, kdy posílají děti do školy, nepotřebují se o ně pranic starati. Slýcháme totiž na venkově často: „Já mám plnou hlavu řemesla, ty hospodářství, soused živnosti jiné; když platíme školní plat i školní přírážky, přísluší nyní zajisté všechna péče o naše děti učitelům.“

Názor ten je zcela bludný. Z dějin je známo, že řečník Leonidas, ačkoli posílal syna svého Origena do slavné školy alexandrijské, přece doma k tomu ho přidržoval, aby denně některé části Písma sv. se naučil a ji potom odříkal z paměti; sv. Lidmila vychovávala i vyučovala pilně svého vnuka Václava, ačkoli chodil do proslavené školy v Budči; francouzská královna Blanka měla výchovu a poučování svého syna Ludvíka stále na paměti, ačkoli měl mnohé výborné učitele.

Jako každé dítě ve škole má jinou tvář, podobně mívá jinou hlavu a jiné srdce, neboli jiné schopnosti a jiný cit. Jedno chápe hned, co se vykládá, druhému musíš věc vyložiti několikráte; jedno stačí napomenouti pouhým pohledem, na druhé nestačí často ani ostré slovo; některé píše, kreslí do sešitu téměř tak přesně, jak učitel činí na tabuli, kdežto jiným nutno i ruku vésti, nežli něco svedou. A tak bývá ve škole nutno téměř s každým dítětem dle jeho povahy a schopnosti zacházeti, má-li žádoucí prospěch býti dosažen. Jest to však při větším počtu žactva možno? — Proto mají rodiče se školou spolupůsobiti, což děje se tím, že budí v dětech zájem o školu, o škole a učení často s nimi rozmlouvají.

Co dospělého člověka nezajímá, o to nestojí; a dítě přikládá každé věci takovou důležitost, jakou

jí příkládají rodiče. Jestliže rodiče po celý rok o škole a učení ani se nezmíní, ký div, nejeví-li ani dítě zvláštního zájmu pro školu.

Když však rodiče často se doptávají po tom, co ve škole bylo vykládáno, když dítě zkoušejí z lekcí, prohlížejí jeho sešity, tu chválí, tu kárají, probouzejí tím zájem o školu a učení, dodávají k učení chuti. Nejednen mi namítne: „Což pak mám na to čas?“ — Kdo doopravdy chce, mívá vždy dosti času, protože na to stačí malá půlhodinka, někdy jen několik minut: „Byl jsi vyvolán? — Z čeho? — Byl s tebou pan učitel spokojen? — Co vám vykládal velebný pán? — Co máte uloženo na zítra? — Ukaž mi sešity.“

Jiný snad řekne: „Což mám na to školy, abych správně kladl otázky?“ — Umíš-li čísti, dovedeš dle učebnice se vyptávat, a nahlédnutím do sešitů poznáš najisto, co je napsáno pěkně a čistě, nebo leda-byle, po případě škaredě.

Kdyby mnozí rodiče drahým časem zbytečně neplytvali, planý rozhovor se sousedy zkrátili, zbylo by jim věru dosti času na rozmluvu s dětmi o škole. A nemá-li někdo všedního dne prázdné chvílky, zbude mu jistě na to čas o nedělích a svátcích.

Konečně rodiče mají také častěji do t a z o v a t i se učitele, přicházejí-li jejich děti včas do školy, jak se chovají, jsou-li pozorny, jak prospívají v učení atd. Tím rodiče dorozumí se jednak s učitelem a dovedí se o dětech čiré pravdy, jednak uslyší, jak by mohli a měli působiti na děti.

Častějšími styky rodičů s učitelem sezná tento i domácí poměry rodičů, které nejednou překážejí zdárné výchově, dozví se o některé tělesné vadě neb o bývalé či přítomné chorobě dítěte (na př. že nedoslýchá, mívá křeče), což mu pak objasní nejednu záhadu.

Pohříchu mnozí rodiče nejen že o školu nikdy ani nezavadí, nýbrž, kde mohou, učiteli zdaleka se vyhýbají; místo aby u dětí chuť k učení budili a ji udržovali, mnohdy ji v dítkách potlačují, učitele ve snahách jeho nikterak nepodporují, takže pak všecka jeho práce a námaha přichází u takových dětí na zmar.

4. Úcta dětí ke knězi a učiteli nebudiž v rodině podkopávána.

Kněz a učitel jsou nejpřednější osoby v každé osadě, a poněvadž oba vedou a vychovávají mládež pro život, je třeba, aby tato pohlížela k nim vždy s uctivostí a měla je v patřičné vážnosti. A k tomu mají rodiče naváděti děti své již od malička.

Pohříchu nebývá tomu tak. Někde učitelem již předem straší se děti: „Však uvidíš, jak ti učitel rákoskou nalupe, až budeš chodit do školy!“ — Ký div, že pak děti pohlížejí na školu se strachem jako na káznici.

A když dítě do školy chodí a doma žebroni o krejcary na sešity, že jim to pan učitel nařídil, odpoví na to mnohý nerozumný otec: „Ten by si toho naporoučel!“ — Jestliže dítě v slzách stále naléhá, že sešity mítí musí, odsekne mu otec: „Když je mít musíš, ať ti je tedy pan učitel koupí, však má hodný plat za to, že několik hodin denně s vámi trochu si hraje. Já se dru od rána do noci a nevydělám tolik šestáků, kolik on má korunek denního platu za lehkou práci!“ —

„A velebný pán povídal, abych vás poprosil, byste mi koupil velký katechismus, když jsem již ve třetí třídě.“

„Ať ti ho opatří sám, však nemá dětí. Kam by dával ty peníze, co vydře na lidech za kopulace a za funusy!“ —

A opováží-li se učitel některého nezvedence potrestati, jak zde otec, tam matka, někde oba svorně láteří na „zlého kantora“! Co tu vše uslyší žák o svém učiteli!

Ale což kdyby některý učitel mluvil ve škole tak nectně o rodičích, jako mluví mnozí rodiče před dětmi o učiteli? — Ó to by se hned stavěli na paty, dali by ho do novin a mimo to podali by na něho žalobu okresní školní radě. Nějaký „přítel“ stavu učitelského by jim to ochotně sestavil a napsal. Protože kněz i učitel jsou křehcí lidé, mohou tudíž někdy pochybiti, v něčem si zadati; leč o jejich chybách a poklescích rodiče nemluvte nikdy před dětmi, a kdyby snad děti samy přinesly něco domů z ulice a začaly o tom vyprávěti, zakřikněte je v pravý čas a zaveďte s nimi řeč o jiném.

„Co z toho,“ napsal sv. František Saleský, „zdali ctnostně či nešlechetně žije, kdož nám cestu ctnosti ukazuje; jenom když je ta cesta dobrá a pravá, kterou se máme bráti.“

Ruka na rozcestí, třeba byla blátem pošpiněna, může nám přece ukazovati dobře cestu k nejbližšímu městu.

Často se přihází, že dítě upozorní rodiče na křesťanskou povinnost. Ať příklad dám. Otec, svého řemesla truhlář, jenž má dílnu vedle bytu, v neděli pracuje. Tu přiběhne do dílny svátečně oděná dceruška, která nedávno začala choditi do školy a žadoní: „Tatínku, prosím tě, pojď se mnou do kostela; maminka nemůže, musí vařit oběd.“

„A já také nemohu; musím pracovat,“ odpovídá otec. „Ale velebný pán nám včera ve škole říkal, že neděle je den Páně a proto že se nemá v neděli

pracovati, leda jen věci nejnnutnější, ale za to že máme jíti do kostela a tam se modliti...“ „Ah, to on to jenom tak povídá...“

Zaslepený otče, víš-li pak, co mluvíš? — Kněz vykládá ve škole, jak děti mají rodiče své ctíti milovati a jich poslouchati... já řku, to on to jen tak povídá? — Toho že nemusí tvé dítě dbáti? — Tvé dítě nemusí tebe ctíti, ani milovati, ani poslouchati? — Zamyslíš-li se chvíli nad tím, odvoláš na- jisto, co jsi řekl, oblékneš se ve sváteční šat a půjdeš s dcerkou do kostela.

5. Kdo bývá vinen zkažeností mládeže.

„Jiná doba, jiná zloba“ praví staré přísloví, a není věru v naší době zloby horší nad nevázanost, zdivočilost a zkaženost mládeže. Ký div, že táží se mnozí: kdo je tím vinen?

Jsou rodiče, kteří to svádějí na školu říkajíce: „Chlapec náš byl hodný, ale zkazil se nám ve škole!“

Jak že? Kněz a učitel zkazili ve škole vaše dítě? Vychovatelé mládeže jsou jeho kaziteli? Pro Bůh! Co to mluvíte?

„Tak to zrovna nemyslíme; ale tolik je jisto, že ve škole od darebných spolužáků naučil se mno- hému zlu.“

A odkud vzala se darebnost jeho spolužáků? —

„Snad to mají z domova od rodičů!“

A chlapec váš nepřinesl s sebou z domova do školy nic špatného? Chodí tam teprv týden a kleje, nadává jak starý voják, lže jako když tiskne.

„Je pravda, že si můj časem zasakramentí,“ přiznává se matka: „a já sama naučila jsem dítě lhaní; toť víte, s pravdou člověk daleko nedojde.“

Aha, již jsme na pravé cestě; dítky tedy slýchají doma věci, jež by neměly slyšeti nikdy; ty pak

přicházejí jim v obyčej, že často ani nevědí, jakou páší nepravost. A což teprv vídají! Mnozí rodiče na venkově konají před dětmi zcela veřejně svou potřebu, nestydí se pranic před nimi, ani před lidmi jinými a pak se diví, že děti jejich nemají studu.

Kdo bývá tedy často vinen zkažeností mládeže?
— R o d i č e s a m i.

„To není pravda!“ slyším namítati jistého tatíka; „já nekleju, nenadávám, nelhu a vedu život spořádaný, jak mi každý dosvědčí.“

Nu, pak si povšimni trochu své čeledi, jak ta si vede.

„Ta ovšem namnoze nestojí za nic; mám čeledína, který by spíše měl býti v káznici nežli ve spořádané domácnosti.“

A proč ho nevyženeš? —

„Dnes je o čeleď zle; stěží vybereš si něco kalého.“

Dejme tomu, že je tomu tak; ale budeš-li čeledi své stále v patách, odnaučíš ji brzy špatností, jimž jinde snad navykla. —

„Mám všechny děti hodné, až na jedno,“ prohodí jiný, „ale s tím nesvede nikdo nic; to má zlý kořen v sobě již od narození. Bůh ví, po kom se zvrhlo!“

Nemyslím; byť byla půda sebe horší a tvrdší, pečlivou prací přece ji zlepšíš, že časem vydá úrodu. Mnohé dítě přinese sice s sebou na svět ten onen zlý pud, náklonnost ke zlému, leč zkrotí-li se divoké zvíře, proč by nedal se zkrotiti divoký chlapec?

„Bože, co se toho kluka nakárám, jak často jej zmrskám, ale on nedbá ani slov ani ran. Dokud mám ho doma na očích, ještě to s ním ujde; leč jakmile přijde mezi chasu, zejména mezi sousedovy děti, již s ním čerti šijou.“ —

A tomu nemůžeš zabránit, aby nekamarádil se zlými? To je právě přední povinností rodičů, aby dítek svých mezi darebné společníky nepouštěli. A proto tvrdím již nepokrytě, že zkažeností mládeže bývá vinno nedostatečné vychování dítek. Každý mívá dítky takové, jak je vedl od malička, jak si je vychoval.

6. Otázky.

Jest to již v povaze dětské, že zejména útlá mládež mnoho se táže. Otázka stihá otázku, že často nestačíš na ně odpovídati, ba někdy ani nevíš, co a jak odpovědět. Má se dítěti na otázky odpovídati? — Má, a chybují rodiče, kteří mlčí jako ryba nebo dokonce dítěti zakazují — tázati se. Právě naopak, rodiče a vychovatelé mají dítě sami povzbuzovati, aby se tázalo co nejvíce. Správnými a případnými odpověďmi na dané otázky působíme na rozvoj a pokrok dítěte, na jeho myšlení a mluvení. Neboť proč táže se vás dítě? — Něco je zajímavá, poutá jeho pozornost. Vaše odpověď vede je pak k čilému myšlení, uvažování a působí na jeho poznávavost i představivost, čímž dětský duch více se vzdělá nežli vašim prostým vypravováním nebo přednáškou ve škole.

Ovšem jako dítě táže se rodičů, tak mají i rodiče dotazovati se dítky; nesmí to však býti samé zko-
u-
šení ani otázky nevhodné, jež samostatnému myšlení překážejí a chut k pozorování ubírají.

Při odpovědích na otázky nutno vždy míti zření k věku a vyspělosti dítěte, aby mu odpovědi naše nepůsobily námahy duševní ani dlouhé chvíle.

Moudří rodiče dovedou případně odpovědět i na otázky všetečné a nemístné.

7. Příklad.

Důležitým činitelem ve výchově bývá příklad, t. j. jednání, konání osob žijících, jakož i příběhy dějepisné, ano i smyšlené (povídky a podobenství), pokud mohou býti popudem k následování.

Příklad je mocnější nežli slovo, neboť působí někdy silou nezdolnou, dle známého pořekadla: „Slovo zní, příklad hřmí.“

Důležitost příkladu uznávali již staří pohané; rovněž i Písmo sv. pokládá příklad za mocný prostředek vychovatelský.

Pud napodobovací vede totiž dítě k tomu, by to, co vidí na jiných, dělalo po nich. Když pak se probouzí jeho sebevědomí, činí tak i proto, by se vyrovnalo jiným. A koho dítě nad jiné si váží, toho tím spíše snaží se napodobovati.

Známý filosof B. Bolzano vypravuje ze svého mládí: „Že již jako dítě slýchal jsem rodiče své, zvláště otce, často a vřele mluvit o obecném dobru, učil jsem se záhy na obecné dobro býti pozorným; a jako vídal jsem, že opovrhoval hnusnou ziskuchtivostí, rovněž tak učil jsem se sobectví míti v ošklivosti. Že doma nikdo, z těch alespoň, kterých jsem si velice vážil, nesnížil se ke lži, nedovedl jsem se též nikdy odhodlati ke lži, byť zdánlivě sebe větší prospěch mi byla slibovala. Že jsem otce i matku vždy vídal pracovati bez omrzelosti, a že nikdy nebýval jsem tázán, mám-li právě chuť dělati to či ono, nýbrž všecko vždy mně přímo bylo uloženo, proto nevěděl jsem nikdy, co je to, míti nechuť ku práci. Že mi denně byla vštěpována zásada, že v podstatě jsou všichni lidé sobě rovni a že pro chudobu, neslavný původ a vykonávání hrubších služeb nemám nikoho vážiti lehčeji, a že jsem také viděl, kterak otec můj řídil se tou zá-

sadou: proto učil jsem se též ve vážnosti míti důstojnost lidské přirozenosti v každém člověku. Jeli-kož nikdy jsem neviděl na svých rodičích, že by se pyšně byli vynášeli nad jiné; nebo nebyli spokojeni se ctí, která jim byla vzdávána, proto jest zcela přirozeno, že nabyl jsem podobného smýšlení.“ (Viz Besedu učitelskou r. 1880 str. 3.)

Příklady znázorňují buď věci d o b r é nebo š p a t n é; v prvním případě je příklad v z o r e m, ve druhém slove p o h o r š e n í m. Špatný příklad, jenž sám svou zlobou každého odpuzuje, slove v ý s t r a ž n ý m.

Dále rozeznáváme příklady živé, na něž mládež doma, ve škole, v kostele a v životě nazírá p ř í m o, a pak d ě j e p i s n é a s m y š l e n é, jež se dětem předvádějí n e p ř í m o.

Dějepis biblický, vlastenecký a všeobecný skytá hojně příkladů na povzbuzenou i pro výstrahu. Než i příklady smyšlené (povídky a podobenství), jsou-li přiměřeny věku, schopnostem i životním poměrům mládeže, jakož i rozličné události časové mohou býti vhodným prostředkem vychovávacím. Ve výchově doporučuje se zejména užívati příkladů, v z o r ů a p ř í k l a d ů výstražných jenom výjimečně. Důležitost dobrého příkladu jako prostředku vychovatelského jest tak veliká, že sám Hospodin uznal za dobré, dáti Syna svého lidem za příklad.

Dávati dobrý příklad jest povinností zejména rodičů, učitelů, kněží, vůbec lidí dospělých oproti nedospělým, dětem. Dobrý příklad rodičů je nejlepším katechismem a nejpěknějším zrcadlem pro děti. Jako kůň ostruhou více k běhu bývá pobádán nežli křikem, tak i příklad více působí, nežli pouhé napomínání. Ptej se opět a opět hodináře, aby ti vyložil, jak se hodiny rozkládají a zase sestavují... z jeho slov pochytiš málo. Více ti prospěje, jestli

před očima vše dělá a ty se na to pozorně díváš. Tak mocně působí i příklad. Slov si všímáme, leč příkladů následujeme.

Mezi rodiči a dětmi jest pak moc příkladu o to větší, že dítky rodiče své mají ve vážnosti a vše, ať dobré ať zlé, co rodiče konají, pokládají za krásné a dobré. Proto i chybám rodičů dítky brzy se přiučí. Často slýcháme děti klíti a hanebně mluvit; tomu naučily se buď od rodičů, služebných neb od příbuzných.

Chtějí-li rodiče ze svých dítek míti hodné lidi, musí jim předcházeti dobrým příkladem v plnění všech povinností. Vychování, jehož jsme nabyli v domě otcovském, trvá dlouho ještě potom, když jsme vkročili do života, ba zcela nepřestává nikdy. Ovšem během let přejímá částečně úkol výchovy škola a lidská společnost, jež uzpůsobují dále povahu mladých lidí mocným vlivem svých příkladů. Příklad stává se pak školou života. Zejména příklady mužů velikých mluví jasně a jadrně ku všem pokolením.

8. Rozkaz.

Dokud rozum dítěte není tak vyvinut, aby v jednotlivých případech dovedlo usouditi, co by mělo činiti a čeho se varovati, musí jemu rodiče a vychovatelé přímo říci, co má vykonati nebo čeho se má varovati, což děje se rozkazem.

Ukládá-li rozkaz, aby dítě něco vykonalo, slove příkazem; zapovídá-li něco činiti, nazývá se zákazem.

Aby rozkaz měl účel vychovatelský, budiž

1. účelný; nikdo nerozkazuj z choutky, rozmaru, vášně, nýbrž po náležité úvaze;

2. přiměřený schopnostem věku dětského. Příliš nesnadné rozkazy odstrašují nebo svádějí k podvodu, takže musejí býti často změněny. Příliš snadné rozkazy minou se s účelem;

3. stručný a určitý, aby dítě vědělo, oč vlastně jde, a nebylo na pochybách. Neurčitý rozkaz činí dítě svědomité úzkostlivým, nesvědomité nedbalým. Stejný účinek bývá, dáme-li několik rozkazů najednou. Menším dětem nutno s počátku nejen rozkazovati, co mají vykonati, nýbrž i jak to mají vykonati;

4. neodvolatelný, neboť odvolání daného rozkazu budí nedůvěru k rozkazům dalším a svádí k neposlušnosti;

5. důsledný, aby nebyl v neshodě s jinými rozkazy našimi, po případě těch osob, jež s námi mají účast na výchově dítěte;

6. vlídný a laskavý, aby dítě rozkazu rádo se podrobilo.

Přísný rozkaz je na místě, když vlídného rozkazu nebylo uposlechnuto.

Byl-li rozkaz dán, budiž toho dbáno, aby byl také náležitě vykonán. Každé „smlouvání“ budiž rozhodně zamítnuto.

Někdy místo rozkazu matka může vysloviti přání, aby tak zkoušela ochotu dítěte. Jindy zas dítěti z domu odcházejícímu rodiče udílejí radu na cestu.

Že rozkaz je mocným prostředkem vychovatelským, dokazuje Písmo sv., dějiny a zjevy života veřejného i soukromého. Jinou formou rozkazu bývá domácí pořádek nebo školní řád (pravidla), jimž mládež podřizuje se raději, nežli přímým rozkazům osobním.

9. Trest a odměna.

Někteří lidé rádi se chlubívají, že v mládí nebyli nikdy od rodičů trestáni, jiní však si pochvalují, že bývali trestáni a že „bylo škoda každé rány, která padla mimo“.

Dítě možno trestati rukou, metlou, rákoskou, odepřením jídla, uložením nějaké práce (úlohy), vyloučením ze hry, vycházky, domácím vězením atd. Mnozí rodiče trestají zpravidla jenom bitím, trestají mnoho nebo příliš málo, příliš často nebo jen velmi zřídka nebo v nepravou chvíli. Trestati dítě tak, že po velkých pohlavcích až ohluchlo nebo holí bylo zmrzačeno, je krutou surovostí.

Trestání má býti výkonem lásky; rodiče, kteří milují děti své, občas je trestají. Kdo tvrdí, že je lépe dítě netrestati, nemá k dítěti pravé lásky, protože není na světě dítěte, jež by někdy nezasluhovalo trestu. Těžce se prohřešuje na dětech matka, která jich nikdy sama netrestá, aniž je trestati dovolí. Dle toho, jak matka tresce dítě, poznává se, jak je miluje.

Je smutno a velmi kormutlivo, když rodiče nechávají vyrůstatí dítky jako planý strom beze všeho kárání a trestu. Takové děti natropí po letech mnoho zla i běd svou svéhlavostí, zlomyslností a jinými nectnostmi. Ovšem že je lépe trestu předejíti, nežli trestati, a hlavní zásada vychovatelská, pokud se týče trestu, zní: Trestejte vždy s klidem a vážnou opravdovostí, zřídka kdy, leč raději dříve než pozdě. Také nebudiž trest stále týž (jenom tělesný), nýbrž dle provinění říd' se i trest, jenž vždy následuj po zlém činu.

Matka ztrácí na autoritě, ponechává-li vždy vykonání trestu otci, až přijde domů. Zejména je-li

otec příliš přísný a prchlý, má matka potrestati sama dítě, které se provinilo. Chybují rodiče, kteří jen stále vyhrožují, leč nikdy netrestají nebo trest, když dítě trochu zapláče, hned odpouštějí.

Rovněž bývá častou chybou rodičů, že některé dítě více milují, nežli druhé, že jedno takořka odstrkují jako popelku a druhému nadržují, je často chválí a vyznamenávají. Proč? — Že má hezčí tvář, pěknější způsoby, lepší schopnosti. Tak činí ovšem jen lidé nevzdělaní a nerozumní, nikoli inteligentní, kteří laskají nebo trestají dítky zpravidla vždy dle zásluhy.

Každý nespravedlivý trest dítě zatvrzuje a přivádí na scestí. Proto jak trest, tak i odměna děj se vždy po zásluze, nikoli dle nahodilého rozmaru.

I menší dítě pocituje trpce, bývá-li samo často káráno a trestáno, ale jeho sourozenec nikdy, je-li stále odstrkováno a plísněno, co zatím jeho sourozenec je chválen a odměňován. Takovým bezhlavým jednáním dítky se nevychovávají, nýbrž kazí.

Netřeba snad ani výslovně připomínati, že se nikdy neodměňují vlohy, dobrá paměť, přednosti tělesné, nýbrž jen to, co je zásluhou dítky a co vykonalo z dobrého úmyslu.

Odměny řídí se vyspělostí mládeže a projevují se pochvalnými slovy, přiměřeným dárkem, mimořádnou vycházkou do přírody, výletem a j. v. Odměnami povzbuzují se dítky k další snaze ušlechtilé, pokud nedospěly k mravní výši, aby konaly dobro pro dobro samo.

Ani odměny ani tresty nebudtež příliš časty, a vždy přiměřeny, zaslouženy a spravedlivy.

Rovněž je bedlivě dbáti toho, aby dítko bylo si vědomo, zač je odměňováno nebo trestáno.

10. Co činiti, aby chybuující a nezbedné děti se polepsily.

Augustin, syn Patricia a Moniky v Tagastě (v Africe), spáchal za mládí mnoho hříchův a dopustil se četných poklesků mravních. Matka jeho, zbožná Monika, vyplakala snad potůček slz nad zbloudilým synem, mnoho k Bohu se namodlila i naprosila, aby ho svou milostí obrátil na cestu pravou. Konečně vyslyšel Bůh vroucích modliteb hodné matky. Augustin, bývalý hříšník, prostopášník a bludař, stal se pravověrným, horlivým křesťanem, později knězem, výborným biskupem a velikým učitelem církevním, jenž po veškeren život svůj litoval hříchů své mladosti a činil za ně přísné pokání. —

Nebylo, není a nebude snad vychovatele, jenž by neměl co činiti s chybami a poklesky svých svěřencův, a zdá se věru, že dnešní mládež předčí zvláštěními schopnostmi v páchání různých hříchů, neplech a nepravostí. Přední úlohou vychovatelovou tudíž bude, seznati chyby a poklesky, jichž svěřenci jeho se dopouštějí, vypátrati kořen zla, jemuž děti holdují, a snažiti se o nápravu. To však nebývá věcí tak snadnou, jak mnohým se zdá.

Jestliže dítě v něčem pochybilo, a to ne jednou, nýbrž častěji, má vychovatel čeliti k tomu především, aby dítě svou chybu poznalo, aby vědělo, v čem chybuje.

Někteří rodiče mylně se domnívají, že jednají dle nejlepších zásad vychovatelských, když chybuující děti rádně potrestají, a to trestem tělesným. Leč povede-li tento způsob výchovy k nápravě, jest otázka jiná. Dítě sice pozná, že chybilo, ví, že za poklesek bylo potrestáno, snad se budoucně poklesku toho nedopustí, aby nebylo opětně trestáno, ale lítosti nad spáchaným zlem v srdci svém nepocítí. Vystříhá-li

se dítě poklesku pouze ze strachu před trestem, pak to není správná výchova, aniž docílena tím žádoucí náprava. Dítě musí v srdci pocítiti bolest a lítost nad spáchaným zlem, chceme-li, aby se v pravdě napravilo, polepšilo. Jest tudíž povinností rodičův a vychovatelův, aby v srdci chybuujících dítek budili lítost a bolest nad spáchaným zlem.

Dítě musí především poznati, že svými poklesky působí rodičům bolest a žalost, a tuto bolest musí dítě samo cítiti, ono musí v nitru svém často si opakovati: darebným skutkem svým zarmoutil jsem opět své rodiče! Toho-li dokážeme, pak přivedli jsme dítě na cestu nápravy a polepšení.

Ještě větší bolest musí však dítě pocítovati, připomeneme-li mu důrazně, že hříchy svými hněvá a uráží vševědoucího a přelaskavého Boha, nejdobrotivějšího Otce našeho.

Když jsem působil v duchovní správě, stěžovala si mně kdysi jedna selka z osady na svého nedbalého, neurvalého a rozpustilého synka, o němž se právě byla dozvěděla ve škole, že prý i různé maličkosti odcizuje spolužákům. „Napomínáme chlapce, tatík i já, několikrát za den, bijeme ho, moříme hladem, když něco provede, ale nic naplat, všecko marno,“ vykládala selka.

„Zdali pak se za nezdárníka také někdy modlíte?“ ptám se jí.

„To ne!“ odvětí tázaná upřímně, „to jsem dosud nezkusila“.

„Tak to jen, matko, zkuste častěji a uvidíme; budu se za něho modliti s vámi.“ —

Po několika týdnech byl jsem z podhorské osady přeložen do Prahy a tu mne asi za 2 měsíce navštívila výše zmíněná selka v Praze.

„Co mi nesete dobrého?“ vítám příchozí.

„Radostnou novinu.“

„Tak ji rychle vypravujte, neboť musím za chvíli jít do školy; v Praze jde to všechno na minutu.“

„Nebudu vás dlouho zdržovati, ačkoli jsem schválně do Prahy přijela, abych vám vše vypořádala. Tak tedy zkrátka a dobře: uposlechla jsem vaši rady a za chlapce každý den se modlila, ať doma, ať na poli, ať v kostele. Asi za týden poté, co jste odešel od nás, jdu zase do školy se poptat a slyším opět samé věci nepěkné. Odcházejíc ze třídy, dám se před dětmi do hlasitého pláče. Protože jsem šla domů starou cestou přes hřbitov vedle kostela, vejdu do otevřené předsíně chrámové a tam před obrazem Ukřižovaného modlím se v slzách, až mi srdce usedalo. Jak dlouho jsem tam klečela, modlila se, plakala a naříkala, ani nevím, když mne tu někdo zatahá za šaty: „Maminko, neplačte, já se už polepším a budu hodný.“

Ohlédnu se a vidím za sebou svého nezdárného synka.

„Že se polepšíš, že už budeš hodný?“ opakuji po něm.

„Maminko, budu; uvidíte, že budu.“

„Tak mi to zde slib před obrazem Pána Ježíše.“

„Slibuji, maminko.“

„Tak zde poklekni, sepni ruce a říkej za mnou: ‚Pane Ježíši Kriste, odpusť mi, že jsem tak často Tebe hněval a svými hříchy urážel. Lituji toho upřímně a slibuji, že ode dneška již se polepším a budu hodný.‘ Sotva že dořekl za mnou poslední slovo, dal se chlapec do pláče, až jsem se podivila. Jindy nezaplakal, ani slzy neuronil, i když byl od tatíka zbit do krve. A zaplať Pán Bůh!“ končila selka, „od toho dne je chlapec zcela změněný, poslušný, hodný a pan učitel nemůže ho ani dost vynachválit, jak se polepšil.“

„Tak nyní, matko, modlete se za syna dále, aby to polepšení bylo trvalé,“ pravím selce na rozchodnou. „S Bohem! Na shledanou! Pozdravujte doma i ve škole!“ —

Že polepšení to bylo skutečně trvalé, zřejmo z toho, že chlapec ten byl asi po 2 letech dán do Prahy do škol, stal se inženýrem a je dnes ředitelem továrny u Prahy.

Napravující chyby dítek svých, čiňte tak ve vši trpělivosti a lásce. Je-li třeba, trestejte, leč samotné trestání nepovede asi nikdy k opravdové nápravě dítěte.

11. Lidumilnost.

Naše doba předčí nade všechny doby minulé velikou lidumilností. Jestliže zhoubná povodeň zaplaví někde na polích úrodu, nebo krutý požár spálí město, zemětřesení zpusťoší kraj, třeskavé plyny v dolech nadělají z dětí horníků ubohé sirotky a volání o pomoc rozlétne se novinami po světě: tu četní lidumilové skládají ochotně příspěvky a dary ke zmírnění bídy a neštěstí, a při tom nikomu ani nenapadne ptáti se, je-li postižený Čech či Němec, katolík či jinověrec.

Leč při této naší lidumilnosti přece něco zaráží — že totiž posíláme ochotně pomoc do dálky . . . a doma? Ačkoli nám zcela na blízku ozývají se bolestné vzdechy, my jich neslyšíme; ačkoli bída s nouzí zápolí kolem nás v četných chatrčích, my jí nevidíme; ačkoli těžká nemoc či jiná nehoda doléhá zle na souseda našeho, přece nikdo nepřináší mu pomoci, ba ani útěchy, protože postižený stydí se vzpínati k nám ruce a prositi o podporu. Soucit s nešťastníky nutno u člověka probouzeti záhy, jinak srdce ztvrdne

a ucho je hluché k nářku bližního. Proto mají se děti již v útlém věku naváděti k lidumilnosti a prakticky musí jim býti ukazováno, jak lze potřebným pomáhati, zarmoucené těšiti, bídu mírniti atd.

V komoře mnohé rodiny povaluje se plno šatstva, které nikdo nechce již nositi... nuže, tvůj synek a dcerka mohli by čas od času rozdati z toho něco mezi chudinu, zejména kde mají hojně polonahých dětí.

Od oběda i večere zbude trochu polévky, něco příkrmu, kousky chleba... matko, nedovol to házetí do pomejí, nýbrž dopřej toho lidem hladovícím.

Kdykoli přijde do stavení žebrák, pošlete mu almužnu brzy po tom, brzy po onom dítěti.

Mnoho hraček dětí vašich leží ladem na půdě, o něž nikdo nestojí... nuže, ať donesou je vaše děti na vánoční stromek nuzným rodinám. V zahradě uzrálo vám hojně ovoce, nuže, obdarujte jím několik chudásů, kteří zahrad nemají.

Tak, milí rodiče, navyknete dítky své již od mládí pomáhati bližnímu v nouzi a neštěstí. — Leč jest věru s podivením, že mnozí bývají dosti lidumilnými k cizím, ale na své nejbližší příbuzné zapomínají, jim, kde mohou, se vyhýbají, a jsou-li požádáni o pomoc, jenom s nevolí a se zlostí pokrevencům nepatrný dárek ušetřují. Ano sami sourozenci (bratři a sestry) bývají často na sebe horší, nežli na lidi docela cizí; cizím pomohou ochotně, svým nikoli. Ty bez soucitu nechají bídu tříti, po případě i hlady umřítí, jak o tom denní listy nezřídka podávají zprávy. Co toho příčinou? — Pochybená výchova v rodině! Rodiče nevedli děti svých od malička k tomu, aby se měly upřímně rády, ochotně si vždy posloužily, vypomohly, o vše bratrsky se dělily, druh s druhem ve štěstí se radoval, v nehodě truchlil...

12. **Rodiče, vštěpujte dětem soucit i ke zvířatům.**

Bůh stvořil zvířata k radosti a prospěchu našemu, a kdo je máš v domácnosti ať ku práci ať pro radost, dávej jim potřebný pokrm i nápoj, drž je v čistotě a nepůsob jim zbytečných bolestí. Opak toho činí jen lidé suroví a bezbožní. Kdo trýzní zvířata, je vším právem v opovržení u lidí a neujde jednou zaslouženému trestu. Proto netrpte, rodiče, aby vaše děti týraly psy, kočky, vybíraly z hnízd mláďata, zabíjely ptáky, trápily hmyz (brouky).

Ovšem, musíte sami dětem předcházeti dobrým příkladem, neboť jestliže matka několikrát za den do psa kopne a otec chytá ptáky na lep, ký div, že děti zřídka kdy psa pohladí a že po ptácích házejí kamením.

Děti dospělejší poučujte o platných zákonech, jež týkají se ptactva zpěvného a užitečného, které na stromech sbírá škodlivý hmyz.

Necitelný člověk naloží na vůz velký náklad a nutí pak bičem a ranami dobytče, aby táhlo břímě, s které není. Takový necita odpočívá v noci klidně v posteli, zatím co ubohé zvíře ve stáji úpí pod ranami, jež mu způsobil trýznitel.

Nejeden povozník vysedí v hospodě při plné sklenici několik hodin, a zatím nechá svůj potah státi venku v třesuté zimě nebo v palčivém slunci o hladu a žízni.

Jindy požívá rolník doma v hojnosti, čeho mu Bůh na poli požehnal, leč na zvířata, jež obdělávala pole a úrodu s nich svázela do stodol, sotva že jednou za den vzpomene, zejména v době zimní.

Mnozí rodiče stěžují si na surovost dětí svých, ale při tom zapomínají, že jsou tím sami vinni, protože nebránili jim v surovosti a bezcitnosti ke zví-

atům. Surovost ta obrátila se nyní proti samým rodičům.

Jsou-li nám tudíž mnozí živočichové užitečnými, chovají-li k nám příchýlnost a věrnost (pes), nebo způsobují-li nám radost, bylo by surovostí, týrati je, chovati se k nim necitelně; vždyť zvíře cítí bolest jako člověk.

Příkladem a poučováním dbejte tudíž rodiče, aby vaše děti byly ke zvířatům laskavy, aby pečovaly o domácí zvířata, krmily je a napájely, aby mladých psíků, koček stále nenosily, aby neuznaných sice, leč jinak užitečných zvířat, jako jsou: žáby, ropuchy, ještěrky, netopýři, krtci a j. v., nezabíjely, aby rybek a různých brouků nechytaly a do krabiček a skleniček nezavíraly, aby vajec z hnízd nevybíraly a v zimě ptákům zrno sypaly atd. Vychováte-li dítky své na pravé přátele zvířat, vychováte je zároveň na pravé přátele lidí, neboť sterými příklady je dokázáno, že lidé ke zvířatům necitelní bývají necitelní i k lidem.

Než spolu je zde třeba varovati před přepjatou láskou ke zvířatům. Některým lidem, zejména starým pannám, bývá pes nebo kočka milejší nežli člověk.

Člověk má býti útlocitný i ke stromům, jež zdobí naše sady, a ke květinám, které kráslí naše zahrady a parky; jedny lahodí našemu oku, jiné osvěžují nás vůní svou.

Člověk jest pánem přírody, tudíž i pánem zvířat, smí je zabíjeti; leč i když je zabíjí, má to činiti beze vší krutosti a bez dlouhého, zbytečného trápení jich.

13. O lásce opičí.

A. K., vdova po úředníku v P...., měla šestiletého jedináčka, velmi čilého a bystrého synka

Karla. Matka se s ním jenom mazlila, všechno mu promíjela, ve všem ho omlouvala; ať dělal co dělal, vše bylo dobré, pěkné. Rozličné nectnosti rostly s chlapcem tak, že poručník často matce domlouval, aby na synka byla přísnější, leč marně. Karlík ve škole s každým se hašteřil, tahal a rval, a když byl kdysi učitelem přísněji potrestán, naléhal na matku tak dlouho, až ho vzala ze školy a opatřila mu zvláštního, domácího učitele.

Ale nezvedený synek choval se tak nezbedně, že žádný učitel nic s ním nesvedl, takže se jich každým rokem vždy několik vystříдалo, až konečně nechtěl ho učit nikdo.

Aby Karlík nebyl přidržován ke škole, matka jezdila s ním ke známým do ciziny, až mu bylo 14 let. Po té toulal se celé dni v městě P po ulicích a přinášíval domů často rozličné i drahocenné věci, o nichž říkal matce, že je tam a tam našel.

Zaslepená matka věřila synu na slovo, leč méně důvěřivý poručník vrtěl nad tím hlavou. Konečně vyšlo na jevo, že Karel věci ty kradl; i byl zatčen, a když v domě matčině bylo hledáno, nalezena skrýše, kam darebný synáček kradené věci schovával.

Matka z velikého leknutí upadla v nebezpečnou nemoc a za krátkou dobu na to zemřela.

Její smrt byla však pro syna štěstím, neboť rozumný a přísný poručník vychoval pak z něho řádného člověka.

Z příkladu toho je zřejmo, že mnozí rodiče, zejména matky chovají k dětem lásku nepravou, nerozumnou, lásku — jak říkáme — opičí, která chyb a poklesků dítek svých nevidí, jejich dobré vlastnosti zveličuje a špatné zmenšuje, téměř za nic je pokládajíc. Jaká to převrácenost ve výchově!

Rozumní rodiče dobré vlastnosti dětí svých raději zmenšují a zlé spíše zveličují, nežli naopak.

Proč? — Po dobrých vlastnostech bývá někdy brzy veta, zatím co zlé rostou a mohutnějí.

Šťastní rodiče, kteří děti své pozorují očima „bez vlčí mlhy“, a kteří věří tomu, co jim přítel, soused, učitel, kněz o dětech vypravuje, jak o nich soudí.

Chcete-li opravdu poznati chyby dítek svých, přihlížejte občas, dokud jsou malé, k jejich hrám, s kým nejraději si hrají, jak se při tom chovají, které hry a hračky jsou jim nejmilejší, jak s kamarády se srovnávají či haštěří, je bijí atd.

14. O dětech svéhlavých a vzdorovitých.

Nade všemi schopnostmi duševními vládne u člověka vůle. Již kojeneček v kolébce projevuje vůli svou, a to pláčem, dokud nemůže jinak. Pláče-li dítě, že má hlad, žízeň, že je mu horko nebo zima, že má bolest, způsobenou nepřírozenou polohou těla, nebo že leží v nečistotě, nenech je, matko, dlouho plakat a přispěj mu co nejdříve.

Leč ani větších dětí nenechávejte dlouho prositi za věci skutečně potřebné, jako jsou: školní knihy, sešity, péra, tužky, chléb, nutný oděv atd. Nerozumným odpíráním věcí potřebných vyvolává se zejména u větších dětí odpor, vzdor.

Rovněž je třeba zvláštní opatrnosti s dětmi povahy měkké, plačtivé, která pochodí z tělesné slabosti; s takovými přísně zacházeti není radno.

Než pláče-li dítě bez podstatné příčiny, z pouhé svévole, aby se vyhovělo jeho vůli, třeba že žádalo za věc nemožnou nebo škodlivou, pak bylo by velikou slabostí rodičů, lichocením a laskáním konejšiti dítě. Nechte je křičeti, ani si ho nevšímajíce; však ono přestane, až sezná, že křikem ničeho nedosáhne.

Učiníte-li mu však jednou po vůli, rozvřeští se po druhé tím více, aby pláčem, jako po prvé, došlo cíle.

Kladu vám, rodiče, na srdce, abyste pevně trvali na tom, co jste jednou řekli, neboť poddáte-li se jenom jednou svévoli svých malých miláčků, pak vám budou brzy poroučeti, místo aby poslouchali. A přejde-li svévole dítěte ve vzdorovitost, že zahodí hračky, jež jste mu podali, lehne si na zem, křičí a dupe nožkama, pak pomozte mu rychle na nohy metlou. Budete-li však v takovém případě jen jednou slabochy, pak máte se svéhlavcem trápení snad po veškeren život.

Viděl jsem před lety vlastníma očima, jak vzdorovité dítě trhalo na sobě šaty, knihy, jež mělo kolem sebe, svíjelo se po zemi, křičelo, kopalo na vše strany, ano i pokousalo matku, jež je chlácholila. To jest již zjev chorobný! V takovém případě učiníte nejlépe, necháte-li dítě na chvíli o samotě, až jeho vzdor pomine; potom teprve promluvíte s ním klidně a mírně, probudíte v něm lítost, načež uložte mu nějaký menší trest. Jenom se při tom nedejte nikdy uchvátiti hněvem a prchlivostí! Neboť vězte, že každý vzdor je zlomyslný, že vzdorující dítě staví vůli svou nad vůli vaši a že vás chce vzdorem svým popuditi, rozhněvati. Dáte-li se však uchvátiti hněvem, potrestalo dítě vás, a ne vy jeho. „Chlapec ať hněvem ničeho nevymáhá,“ napsal již římský filosof Cicero, „a co jemu plačícímu bylo odepřeno, budiž dáno uklidněnému.“ Jakmile dítě poznalo, že jste vůči němu slabochy, zmizí úcta i poslušnost, a vy jste s výchovou v koncích.

Proto kladu veliký důraz na rozumné překonání prvního vzdoru u dítěte. Opakuje-li se však vzdor opět a opět, nestačí-li vaše vlídné slovo ani laskavá domluva, ba ani mírný trest, pak nutno

ovšem sáhnouti ku přísnějším prostředkům kárným (metla a hlad), zejména nebyl-li vzdor vámi samými zaviněn.

Nezlomí-li se u dítěte vzdorovitost hned v počátcích za mládí, po letech bude všecka námaha marná.

15. **Výchova převrácená.**

Hraběnka L. navštívila před mnohými lety mladou hraběnkou D., a když byla již na odchodu, tázala se ještě na jejího synáčka, zdrávo-li a jak prospívá. Baronka místo odpovědi otevřela dveře do dětského pokoje a volala do vnitř: „Paní hraběnka L. počtila mne svou návštěvou a ráda by také viděla našeho Oskara; leč já napřed vím, že se náš Oskárek ani neukáže, a ukáže-li se, že bude nezvořilý, ani paní hraběnkou nepozdraví, ani jí ručku nepodá.“ Baronka sotva domluvila a již objevil se ve dveřích asi tříletý rusovlásek, jenž s přívětivým, šelmovským úsměvem spěchal k paní hraběnce, slušně se jí uklonil a způsobně podával jí ručku svou.

„Máte dobře zvedené a roztomilé dítko, paní baronko,“ pravila hraběnka a po malé pomlčce dodala: „Jenom se v duchu divím podivným slovům, jež jste před chvílí mluvila do dětského pokoje? Dle oněch slov očekávala jsem skutečně chlapečka nevlídného a nezpůsobného.“

„Ach,“ povzdychla si mladá baronka a tvář její se rázem zasmušila. „Nikdy byste, paní hraběnkó, asi neuvěřila, jak trpké chvíle připravuje mi malý Oskárek svou svéhlavostí. Nyní však konečně přišla jsem na prostředek, kterým přece svou vůli alespoň před cizími lidmi u něho provedu. Malý svéhlavec dělá totiž zpravidla opak toho, co mu

poroučím; i mluvím tudíž k němu vždy opak toho, nežli co mám na mysli. Oskar nebyl by vám zdvořile přišel vstříc, kdybych toho na něm byla přímo žádala. Jsem tomu opravdu ráda, že jsem konečně připadla na pravý prostředek, který povede k jeho zdárné výchově.“

Hraběnka L., osvědčená vychovatelka několika dítek svých, byla tímto sdělením všecka popletena. Jaká to převrácenost ve výchově! Jak bludný to názor, v dítěti nepravdu, vzdor a zlobu takměř pěstovati! Jakých následků lze se pro budoucnost od této metody nadíti, až dítě věkem dospěje a vždy opak bude činiti, čeho od něho bude žádáno! Do jakého nebezpečí vydává se duše dětská a to jen z nešťastné lásky opičí, která se bojí slz a nářku, a proto nezbytného trestání za mládí, dokud ještě čas, opomíjí.

„Milá paní baronko,“ pravila hraběnka L. po chvíli hlasem skoro prosebným, „ráda bych vám důtklivě vložila na srdce, abyste co nejdříve od své metody vychovávací naprosto upustila. Mám čtyři dítky, které také nejsou anděly a mají v sobě více méně všem lidem přirozené svéhlavosti; leč já nenechám jí vzrůstat, neboť přední úlohou rodičů a vychovatelů jest — potlačování a vykořeňování nepěkné této vlastnosti. Moje děti vědí velmi dobře, že musí mne na slovo poslechnouti a že jim nestrpím ani nejmenšího odporu nebo vzdoru. A vyskytneli se přece někdy něco takového, pak mám proti tomu vydatný a osvědčený prostředek...“

„Smím ho zvěděti, paní hraběnko?“

„Proč ne; prostředkem tím je, milá paní baronko, praobyčejná, březová metla, kterou i vám vřele doporučuji na vašeho Oskárka. Já s ní alespoň dosud vždycky dobře pochodila. Přemýšlejte o mých slovech a dokud je čas, jedněte. Jest věru mnohem

lépe, snášeti za mládí mírné trestání matčino, nežli po letech krutý trest ve škole života...“ Po těch slovech hraběnka L. opustila dům barončin v náladě o mnoho vážnější, nežli v jaké byla tam vkročila.

*

Baronka uposlechla dobré rady hraběnčiny a bývalý Oskárek je dnes vysokým státním úředníkem.

(Dle čas. „Ludmila“ r. 1882.)

§16. **Výchova ku pravdě.**

Pravdu hledáme všude, ve vědách i v uměních, v obchodě i průmyslu, ve víře i vědění, na zemi i na nebi hvězdnatém. Ve všelikém snažení, v řeči a konání svém hledíme se přiblížiti pravdě. Pravda jest nositelkou všech lidských zařízení a poměrů společenských.

Má-li člověk v sobě dosti mravní síly, bývá nepřitelem nepravdy a lži nejen v řeči, nýbrž i v jednání. Proto jest přední povinností rodičů pečovati o to, by dítě nevyrůstalo v nepravdě a klamu, t. j. aby nikdy neproneslo nepravdivého slova, by vždy rodičům upřímně řeklo, co se mu přihodilo, co kde mluvilo a činilo.

Jakmile dítě dopustí se jen jediného poklesku proti pravdě, jakmile jednou si zalže, již učiněn počátek a krok k dalším nepravdám. Když dítě třeba jen jednou selhalo a my nechceme již mu věriti, byť i pravdu mluvilo, nedivte se, že pak víc a více oddaluje se od pravdy, navyká klamu, lži, podvodu atd. Ke lhavosti napomáhá domov i škola: prolhané osoby služebné, kamarádi a kamarádky při hrách a lživí spolužáci ve škole.

Nežřídka však rodiče sami bývají příčinou, že děti lhou.

„Uměl jsi ve škole?“ táže se přísný otec.

„Uměl,“ lže syn z bázně, že by byl trestán, kdyby řekl pravdu: „Neuměl.“

Nebo když matka, držíc v ruce rákosku osopí se na dcerku: „Kdo to udělal? — Jistě, že ty, darebnice! Zmaluji tě do modra, nepovíš-li pravdu.“ Ký div, jestli vám pak dcera ze strachu selže.

Často dítě lže, když se mu lež napoví, dá takořka na jazyk. „Viď, že jsi to neudělal?“ — Tu je zcela přirozeno, že dítě odpoví: „Ne! Já to nebyl!“ —

Rozumní rodiče nepodezřívají nikdy dítěte bez vážné příčiny, aniž vyzvídají pravdu umělým obcházením neb dokonce zdánlivou nepravdou.

Jenom čistý život rodinný se spolehlivým, hodným služebnictvem a jistá uzavřenost před cizími vlivy může dítě zachovati na cestě pravdy.

Kráčí-li však již po cestě klamu a lži, pak jest povinností rodičův a vychovatelův, uvést je zase na cestu pravdy, což se jim podaří, vypátrají-li příčinu lhavosti a dle toho zařídí svůj způsob vychovavací.

Jakou radost pocítíš, matko, kdykoli budeš zírati do čistých očí svého miláčka, v nichž není falše, jak zaplesáš v srdci svém, kdykoli dítě tvé přijde s pláčem k tobě a samo se přizná: „Matinko, učinil jsem, co jsem neměl dělati; lituji toho upřímně.“

Ó pak přiviň k srdci toho malého provinilce a odpusť mu, třeba jinak trest byl zcela na místě, odpusť mu zejména, je-li to po prvé nebo po druhé a jde-li o věc méně důležitou.

Jindy radno za upřímné přiznání trest alespoň zmírniti, ale výslovně to říci: „Za to, že jsi se přiznal, bude výplata kratší.“

Zatvrzelého lháře ať stihne však dvojí trest: „To, hle, dostáváš za to a za to, a tu máš ještě přídavek za lhaní.“

Rovněž třeba odpustiti dítěti, přijde-li a přizná se k něčemu, co se mu přihodilo nedopatřením. Ať příklad dám: Světnice je plna much a otec poručí synkovi, aby je chytal nebo je zabíjel plácačkou. A tu při zabíjení much chlapec srazí sklenku na zem. S pláčem spěchá k otci a vypravuje: „Milý tatínku, při zabíjení much plácačkou shodil jsem sklenku se stolu.“

„A rozbila se, vid' darebáku?“

„Ano, ale já za to nemohu, stalo se to náhodou.“ — „Dám ti hned něco na pamětnou, abys po druhé dal lepší pozor,“ vzkřikne otec a již chytne metlu a vyšlehá do krve upřímnému chlapci.

Za nedlouho po té synek rozbil jinou věc, ale svedl to chytře na kočku.

Pohříchu někdy nerozumní rodiče dívky ke lži sami přímo navádějí.

Matka vidí oknem sousedku, jak jde k nim do stavení s ošátkou, patrně, aby si něco vypůjčila. Utíkajíc do přístěnku, matka volá na dcerku: „Řekni kmotře, že nejsem doma, že jsem odešla.“

Když kmotra vejde do světnice, dcerka dle návodu matčina dí: „Maminka není doma; právě odešla.“

„Kam pak odešla?“ vyzvídá sousedka.

„Tam, hle, do přístěnku!“ odvětlí upřímné děcko.

Jako mnohé dítě křivě svědčí, aby milého druha vyprostilo z trestu, tak zase jiné křivě žaluje, lživě svědčí, aby nenáviděného spolužáka přivedlo do trestu. Ano špatně vychované dítě někdy používá lži, aby si „zasloužilo“ veřejné pochvaly a odměny.

Kdy dítě snadno naučí se lháti?

a) Věříme-li všemu, co nám povídá, a nepřesvědčíme-li se, zdali to pravdou jest;

b) smějeme-li se, když dítě lží se „vysekalo“ z nemilé situace, po případě je za to i pochválíme.

17. **Rodiče vychovávejte své děti v úctě k cizímu majetku.**

Aby děti pokládaly cizí majetek za nedotknutelný, k tomu musí býti vedeny již od útlého mládí. Proto žádné cizí věci, kterou snad si dívky vaše přisvojily (hračky, mlisky, knihy, ovoce), v domě svém netrpte. Za tím účelem rodiče prohlížejte často školní tašky i kapsy dítek a najdete-li něco, poručte, aby cizí věc ihned vrátily, nalezenou aby oznámily ve škole, aby pravému majiteli mohla býti doručena.

Ani vyměňování rozličných věcí (tužek, obrázků, hraček) nebudiž mezi dětmi trpěno, neboť tím učí se děti lsti a podvodu. Zpravidla chtějí za věc poškozenou — dobrou, za starou hračku — novou atd.

Pokud se týče přisvojování si cizího majetku neboli krádeže, děti malé pokládají za své vše, co vidí a mají kolem sebe, ať je to číkoli. I nebude zajisté nikdo obviňovati ze zlodějství malé děcko, jež od sousěda přineslo domů píšťalku nebo trubku. Rozumní rodiče vysvětlí ovšem hošíkovi ihned, že ani píšťalka ani trubka není jeho, nýbrž sousedovic Frantíka, že nikdy nesmí bráti, co není jeho, ani domů to přinášeti, načež dovedou děcko k sousedovi, aby tam píšťalku nebo trubku samo vrátilo a tak si to dobře zapamatovalo.

Než cizí majetek přisvojují si nezřídka i děti větší, kteří znají již rozdíl mezi mým a tvým, vlastním a cizím. Zpravidla bývají tyto děti k tomu svedeny.

Jak tomu předejít?

Především nedovol, aby dítě tvé kamarádilo s dětmi n e n e c h a v ý m i (zlodějskými), a pak opakuj mu často 7. a 10. přikázání Boží, jakož i některá vhodná přísloví a úsloví vštěpuj mu do paměti i do srdce, jako: „Kradl zloděj, kradl, až se šibenice

spadl. Lepší šat svůj plátěný, než hedvábný — kradený. Zahradník sází, zloděj ovoce sráží. Zloději jsou i kdo kradou, i kdo jim pomocní jsou radou. Ač se chytře zloděj provine, přece ho zkáza nemine. S poctivostí nejdále dojdeš.“

Konečně některé děti kradou ze zlé náklonnosti. Ale odkud se vzala u nich zlá náklonnost? — Buď ji zdědily po rodičích, nebo se naučily krásti po příkladě jiných (bratří, sester, služebných), nebo činí tak z vlastního popudu, nebo dokonce z návodu rodičů. Ba věru jsou i daremní rodiče, kteří vlastní děti posílají do lesa na krádež dříví, o žních na pole pro snopy, pro hrách, makovice, brambory, zelí, pro ovoce do alejí a sadů... ano sami jim dávají na cestu návod, jak si mají při krádeži počínati.

Že takové děti nepatří do školy, nýbrž do polepšovny, leží na bíledni.

18. **Jak mnozí rodiče otravují děti své.**

Někteří rodiče otravují duše dítek svých špatným příkladem, jiné zas otravují těla jejich tím, že dávají dětem k pití pivo, víno, ano i kořalku, čímž ničí znenáhla jejich zdraví tělesné a zároveň i duševní, neboť výše zmíněné líhoviny jsou pro děti jedy, které nejen otravují tělo, nýbrž ničí i duševní schopnosti dítěte, podlamují a hubí tělesnou i duševní sílu mládeže, ničí její časné blaho a štěstí.

Běda matkám, které cumlík námáčejí v kořalce, aby dítě hodně dlouho spalo a nevyrušovalo jich! Běda otcům, kteří posílajíce odrostlejší děti pro líhoviny jako odměnou za přinesení podávají jim rovněž sklenici nebo láhev, aby se do chuti napily!

Tupé a neschopné děti ve škole bývají zpravidla děti alkoholiků; dítě v opilosti bylo zplozeno, matka v pozeňnaném stavu otravovala kořalkou sebe i plod, jež nosila pod srdcem, dítě v kolébce uspávala tím zlořečeným jedem, a když dítě trochu povyrosto, dostávalo zejména v zimní době k snídani kořalku pro zahřátí.

Četl jsem kdysi v novinách, že v některých našich krajinách rodiče nalejí kořalku do mísy, nadrobí do ní chleba a tak s dětmi snídají. Vyrostou-li takové děti, co z nich bude? — Alkoholické jako byli jejich rodiče. A potomci? — Budou jimi rovněž.

Nepřidávej k slámě ohně (t. j. nedávej mládeži rozpalujících nápojů), nabádá staré přísloví; a jiné dí: „Blahoslavená voda rozumu nekalí. Nepřidávej horkého k teplému, nedávej vína mladému. Voda mladým, víno starým.“

Tu však někdo v duchu, jiný nahlas mi namítá:

1. Jedno napití nemůže přec dětem uškodit! —

Ovšem, kdyby zůstalo při jednom napití; leč po prvním následuje druhé, třetí, desáté, padesáté... a tak děti znenáhla navykají pítí líhovin již za mládí.

2. Našim dětem líhoviny chutnají. —

Nelži, nýbrž rozpomeň se, jak ti bylo, když jsi po prvé ochutnal kořalky, jak jsi se tvářil kysele, jakou nepříjemnou palčivost jsi pociťoval v ústech a na jazyku. A jak bylo tobě, tak bývá s počátku i dětem tvým. Chutná-li dnes tobě kořalka, pak je toho příčinou dlouholetý zvyk.

3. Pivo dává sílu. —

Pivo ze sladu ječmenného, chmele, kvasnic a vody, po případě i z jiných látek připravované neskýtá síly ani zdraví ani dobré krve. Pivo lahodí v létě svou studeností, pivomil tloustne po něm, břichatí, leč při tom bývá zpravidla chudokrevný

a hyne předčasně mrtvicí nebo nemocí ledvinovou. Pivo, nazývané dnes tekutým chlebem chudých, nesílí, protože obsahuje jen málo látek živých, trochu sladu. Chmel jenom omamuje, ale nevyživuje. Farář Kneipp říkával, že dvoukrejcarová houska dá tělu více výživy nežli 2 litry piva.

A čím pivo, pije-li se hodně studené a ve větším množství, zejména škodivá, jsou různé jedovatiny, jež nesvědomití sládci přimíchávají do kádí, aby pivo mělo „říz“.

Pravidelné pití většího množství piva mívá za následek zvětšení srdce, poruchu ledvin a rozšíření žaludku.

Ani víno nevyživuje, nýbrž jen rozpaluje, a to více ještě nežli pivo.

4. Pivo hasí žízeň. —

Na chvíli, a to jen zdánlivě; naopak pivo žízeň budí, podporuje, neboť přes množství vypitého piva pijan žízně přece neuhasí; žízní stále.

5. Nemám to svědomí, abych nedal dětem, piju-li sám. —

Nechápu, proč by děti musily pítí líhoviny, kdykoli je pijete vy. Že se na vás dívají? — Ony pohlížejí na vás, když těžce pracujete, a přes to nepracují s vámi; když béřete hořký lék, a přece nechtějí ho ani ochutnat. — Chcete-li však dětem také něčeho dopřáti, dejte jim ovoce nebo trochu mléka s chlebem.

Alkohol působí zhoubně na tělesný i duševní vývoj dítěte, činí je náchylným k nemoci a zdržuje vyléčení, přivádí nespavost a předčasnou nervosu, ruší pozornost a učelivost dítěte, podněcuje k neposlušnosti a ohrožuje mravnost dětí. A zdá-li se vám snad, co právě bylo zde řečeno, přehnaným, slyšte úsudky několika znamenitých lékařů. Tak napsal dr. Geise: „Ze své 43leté zkušenosti poznal

jsem, že pivo a víno děti dráždí, vede k nervose a tělesně i duševně je oslabuje.“

Prof. dr. Paulsen: „Chceš-li zachovati dětem jaré dětství, dávej jim mléko; chceš-li z nich míti dráždivé, vyžilé mladé starce, dávej jim líhoviny.“

Prof. dr. Kraepelin: „Na tisíce matek soustavně otravuje miláčky své alkoholem, který je ohlupuje, zbavuje svěžesti i síly, a činí je jak tělesnými, tak duševními mrzáky. Proto pryč s jedem alkoholických nápojů z našich dětských světnic, ať nemáme na sobě viny, že jsme sami vedli děti ve zrudnost a záhubu.“ —

Pijanství mužů má na svědomí nescetné vdovy a sirotky, líhoviny ničí v rodinách spokojenost a domácí blahobyt, ožebračují a přivádějí na mizinu celé kraje, ano i celé země.

19. Navádění k samostatnosti.

Jest mnoho lidí, kteří, ačkoli jsou již dospělí věkem, nevědí si v ničem rady, kteří stále jsou na rozpacích, co by měli činiti, jak správně jednati, po případě, kteří i když to vědí, buď z bázně, ze slabosti nebo zbabělosti podřizují se vlivu jiných osob, jsouce sami nesamostatni. Nejeden člověk má drahně pěkných vlastností, je zbožný, pracovitý, skromný, šetrný i dosti vzdělaný, leč přes to vše není-li také samostatný, nemá vyšší mravní hodnoty v lidské společnosti, poněvadž si není jasně vědom svých sil a svého cíle, aniž zná k dosažení cíle toho nutných prostředkův a cest.

Bývá velikou chybou mnohých rodičů a vychovatelů, že nenavádějí dítek včas k samostatnosti, že ochromují jejich ruce i mohutnosti duševní, působíce na ně tak, že později jenom určitým směrem a pouze jistým způsobem dovedou mysliti a jednati.

Tací lidé stávají se zpravidla hříčkou osob jiných, často nesvědomitých, kteří jich vykořisťují, po případě k nekalým záměrům svým jich používají.

Samostatnost je přední ctností občanskou.

Člověk samostatný nedá se mýliti lichými názory jiných, nedbá planých výstrah jejich, nýbrž směřuje přímo k vytknutému cíli; morální základ, jež mu rodiče a vychovatelé vštíplí do srdce, bývá mu bezpečnou oporou v bojích životních.

Jelikož u některého dítěte rozum dosti brzy se probouzí, jest dobře záhy vštěpovati mu vhodná pravidla i zásady, a navykati je, aby se jimi vždy a všude řídilo a spravovalo. Dále je nutno navykati dítě včas práci, aby mu později při přípravě k životnímu povolání a v povolání samém nezdála se krušnou a nemilou. Otec — rolník naváděj tudíž synka ku pracím hospodářským, matka — selka dcerku k rozličným pracím v domácnosti a některým při hospodářství. Chybují velmi tací rodiče, kteří děti svých k tomu včas nevedou.

Dnes vdává se dcerka ze statku do statku; hraje na piano, zpívá arie z oper, vyšívá hedvábím i zlatými nitěmi, leč uvařiti oběd, vyváletí a upéci několik bochníků chleba, podojit krávy, a ještě mnoho jiných věcí nedovede.

Venkovský kupec nebo kramář dal syna v měste vyučit kupectví, aby jednou převzal po něm obchod. Vyučený prodává pak doma v krámě, ale všecky objednávky činí, jako činil dříve, otec a nedá synu nahlédnouti do knih, takže syn ani neví, zač vlastně zboží se kupuje, kde a s jakou provisí při hotovém placení atd. Ano dvacetiletý syn často neví, mnoho-li a komu otec je dlužen nebo za kým má větší pohledávky. — Tam zase katolický hospodář volí vždy se stranou katolickou, leč plnoletý jeho syn nemá dosud o volbách a o různých stranách politických

ani ponětí; sám se o to ještě nestaral a nikdo, ani otec ho nepoučil.

Mnozí rodiče hledí jen hromaditi jmění, leč naváděti děti, aby jmění to alespoň udržely, když ne rozmnožily, to jim ani ve snu nenapadne. Tím se ovšem vysvětluje, proč potomci bohatých kdysi rodin chodí dnes s mošnou žebráckou. Někde co nastřádal Stejskal, prohýřil brzy Vejskal; jinde zase nerozvážnými spekulacemi přišli o všechn majetek.

Jako matka v pravý čas učí dítě, aby samo chodilo, tak dospívající mládež musí záhy naváděna býti k tomu, aby samostatně dovedla vystupovati a jednati z vlastního rozumného uvážení.

Pozorují-li rodiče nebo vychovatelé, že děti posuzují některou věc křivě, mají vhodným způsobem je poučovati, by chybu svou poznaly a naučily se správně posuzovati skutky své i skutky jiných.

Kdo jedná z bázně před škodou, před trestem nebo ze strachu před výsměchem, nejedná samostatně. Rovněž mýlí se mladiství výrostci, kteří pokládají za začátek samostatnosti první doutník, jež celý vykouří, a první sklenici piva, již vypijí v hostinci.

20. O volbě povolání.

Čím medle bude toto dítě?

Někteří rodiče uvažují o budoucím povolání dítek svých příliš brzy, jiní zase příliš pozdě; jedni ponechávají volbu povolání na vůli dětem samým, druzí ponechávají rozhodnutí o této otázce času a náhodě.

Rodiče v městech myslívají na budoucí povolání synovo příliš záhy; někdy, když ještě dríme v kolébce, hašteří se, čím synek bude: matka chce ho

míti knězem, otec advokátem, teta chce z něho mítí profesora, strýc stavitele atd. Po desíti letech musí na studie středoškolské, pak na vysokou školu, kde teprv student rozpozná sám, že není pro povolání v mládí mu určené.

Velikou zodpovědnost berou tudíž na sebe rodiče, kteří příliš brzy synu svému určují budoucí povolání. Nejprve ať syn zjedná si vědění všeobecné na středních školách, a potom teprve ať sám po důkladné úvaze a dohodě s rodiči rozhodne se pro studium další, pro příští povolání životní.

Venkované dopouštějí se nezřídka druhé chyby, že na budoucí povolání synovo pomýšlejí pozdě; nechají chlapce vychoditi školu obecnou, po případě celou měšťanskou, načež teprv uvažují o tom, co dále s ním: na řemeslo, k obchodu? ... až konečně dají ho na střední školu, rozhodnou se pro studie, a tak patnáctiletý synek sedí ve třídě s chlapci desítiletými. A poněvadž při naší soustavě školní nelze bez velkých obtíží přecházeti z reálky na gymnasium ani opačně, musí pak takový mladík setrvati na škole, na které studie započal, a věnovati se povolání, pro něž nemá chuti a snad ani valných schopností. Nevpraví-li se takový brzy do poměrů, v nichž se ocitl maně proti své vůli, bývá nespokojen, nešťasten po celý život svůj a vykonává povinnosti své většinou mrzutě a ledabyly.

Třetí druh rodičů ponechává volbu životního povolání synovi, aby si vybral sám obor svého budoucího působení. To by konečně bylo zcela v pořádku, kdyby synek měl pro to povolání vždy nejen schopnosti duševní, nýbrž i tělesnou sílu a zdraví, a mimo to byl o všech stinných stránkách svého budoucího povolání, jakož i o vyhlídkách v něm dostatečně informován (poučen). To však zpravidla ne-

bývá, a tak se stává, že po skončených studiích sezná mladík ke svému a svých rodičů zármutku, že ve zvoleném povolání životním o nějaké kariéře nemůže býti ani řeči, ježto v oboru tom mladými silami přeplněném bude mu po mnohá léta živořiti v postavení zcela podřízeném. Co teď? — Vrhnutí se na obor jiný nebo hledati štěstí v cizině? — Tu bývá dobrá rada drahá.

Čtvrtý druh rodičů ponechává vše času a náhodě. Ti zpravidla chybují nejvíce. V naší době, kdy je nadprodukce sil ve všech oborech veliká, ponechati vše času a náhodě, jest neomluvitelnou zpozdilostí, ne-li čirým bláznovstvím. Z takových mladých lidí rekrutuje se dnes většinou tak zvaný moderní proletariát, t. j. lidé nedostudovaní nebo vystudovaní, leč bez místa a bez nejnnutnějších potřeb životních.

Dosud měl jsem na zřeteli povolání vzdělanců po odbytých studiích. Nezřídka však i volba řemesla nebo živnosti nějaké děje se bez rozmyslu, bez náležité úvahy, bez ohledu na zdraví a síly tělesné učedníka, bez ohledu, má-li k tomu chuť, schopnosti a povahu. Kdo je od malička bojácný nebo kdo trpí závratí, nemůže býti kominíkem ani pokrývačem ani tesařem atd. Rovněž nehodí se každý ke krejčovině nebo k řeznictví. Václav Klement Klicpera, když vychodil školu obecnou, dán na krejčovinu; jelikož byl těla silného a postavy vysoké, znechutilo se mu ustavičné sedění a proto šel na řeznictví. Leč stále pohlížení na čerstvou krev a syrové maso tak se mu zhnusilo, že z toho vážně onemocněl. Poněvadž mu zatím zemřel starší bratr právník, připadl kdosi z rodiny na myšlenku, aby Václav šel na studie; a tak přišel v 16 letech do Prahy na gymnasium.

Nejeden mladík projde několik řemesel, nežli konečně jednomu se vyučí, leč ani to ho pak netěšívá. Přísluví „Řemeslo má zlaté dno“ vyslovuje s pohrdavým úsměvem, ačkoli sám nestará se poctivě o to, aby bylo pravdivým.

Spisy, jichž bylo použito:

- Soumar J., Různé kapitoly o vychovávání mládeže. V čas. Ratibor 1885.
Hauffe Ew., Dr., Listy matkám o výchově. Praha 1903.
Funtíček J., Listy vychovatelské. Brno 1889 a 1891.
Fischer E., Škola, rodina a církev. Třebíč 1873.
Šauer z Augenburgu J., Paedagogika. Praha 1897.
Šmídek K., Paedagogika. Praha 1899.
Sýkora O., O praktickém směru výchování. Praha 1898.
-

OBSAH.

	Strana
1. Některé chyby ve výchově rodinné . . .	5
2. Jak rodiče pozbývají úcty a vážnosti u dítek	8
3. Rodiče mají se školou spolupůsobiti	12
4. Úcta dítek ke knězi a učiteli nebudiž v ro- dině podkopávána	14
5. Kdo bývá vinen zkažeností mládeže	16
6. Otázky	18
7. Příklad	19
8. Rozkaz	21
9. Trest a odměna	23
10. Co činiti, aby chybuující a nezbedné děti se polepšily	25
11. Lidumilnost	28
12. Rodiče vštěpujte dětem soucit i ke zvířatům	30
13. O lásce opičí	31
14. O dětech svéhlavých a vzdorovitých	33
15. Výchova převrácená	35
16. Výchova ku pravdě	37
17. Rodiče, vychovávejte své děti v úctě k ci- zímu majetku	40
18. Jak mnozí rodiče otravují děti své	41
19. Navádění k samostatnosti	44
20. O volbě povolání	46

Spisy prof. Jana Ježka.

- Počátky křesťanství mezi Slovy!** Část I.: Slované jižní. Cena 48 h.
- Obrana víry.** Cena 50 h.
- Dějepis zjevení Božího ve Starém zákoně** pro třetí třídu škol reálních. Čtvrté opravené vydání. Cena váz. 1 K 80 h.
- Dějepis zjevení Božího v Novém zákoně** pro čtvrtou třídu škol reálních. Čtvrté opravené a rozšířené vydání. Cena váz. 2 K 40 h.
- Duchovní cvičení velikonoční.** Augustin-Norbert-Stanislav Kostka a jeho bratr Pavel. Cena 80 h.
- Evangelní Perikopy,** jimž Obsah, Výklad a Poučení přičinil —. Část II. Perikopy sváteční. 1 K.
- Praktická rukověť pro katechety.** Cena 3 K, váz. 3 K 80 h.
- Přírodopis na kazatelně.** Řeči pro školu a chrám. Dva svazky. Snížená cena 1 K.
- Památka k sv. birmování.** Dárek birmovancům od —. Vkusně v plátně váz. Cena výtisku 2 K.
- Čtyřicet let Katolického spolku tiskového v Praze.** Cena 90 h.
- Daniel O'Connell, osvoboditel Irska.** Příspěvky k jeho životopisu podává —. Cena 1 K 20 h.
- Hrdinky.** Cena 80 h.
- Jan z Jenštejna, třetí arcibiskup pražský.** Cena 20 h.
- Matky-vychovatelky.** Cena 80 h.
- Několik našich žen a matek.** Cena 80 h.
- Zásluhy duchovenstva o české školství.** 56 ě.
- Zásluhy duchovenstva o řeč a literaturu českou.** Od r. 1780—1880. Cena 2 K.
- Časové obrázky.** Cena 1 K.
- Časové obrázky a úvahy.** Řada II. Cena 50 h.
- Časové obrázky a úvahy.** Dle zásad Smilesových podává —. Cena 25 h.
- Sociální demokrat.** Obrázek z naší doby. 40 h.

- Ze života sv. Vojtěcha.** Pověsti z luhů domácích i cizích sebral —. Cena 48 h.
- Z lidových soudů.** Křídové kresby načrtl —. 50 h.
- Kneippovy byliny léčivé** s názvy lidovými s udáním, kde byliny ty rostou, kdy kvetou a proti kterým chorobám jako thé, prášky nebo kapky atd. se doporučují, jakož i jiné osvědčené léky domácí. Se-stavil —. Druhé vydání. Cena 1 K 20 h.
- Na cestu životem.** Pobídky, rady a výstrahy v příkladech mládeži i dospělým. Cena 1 K 40 h.
- Dvojí cyklus řečí postních.** „Kříž Kristův v obra-zích“. Šestero řečí postních. „Rány Kristovy v obra-zích“. Šestero řečí postních. Druhé opravené vydání. Cena 70 h.
- Obrázky z válek Napoleonských.** (1805—1815.) Cena 90 h.

*

- Andrlík F. J., Bezděčná pouť.** Příběhy mladého Čecha v cizině. Cena 1 K 20 h, váz. 1 K 60 h.
- Auffenberg Josef, Průvodce učňův.** Autoriso-vaný překlad opatřil Dr. Karel Vondruška. 20 h.
- Dostál Alois, Česká babička.** Obraz ze života. Cena 80 h.
- **Z těžkých a blahých chvil české minu-losti.** Dějepisné povídky pro mládež dospělejší vy-pravuje —. Se 7 ilustracemi Frant. Klimeše. Úplné v jednom svazku neváz. 5 K, váz. 6 K 20 h. Totéž. Svazek I. váz. 2 K 50 h, svazek II. váz. 3 K 50 h.
- Grajnert J., Antoš Socha, mladý vojín.** Děje-pisná povídka z doby polského krále Jana Kazimíra. Z polského přeložil Julius Košnář. Cena 48 h.
- Hrdina, Dr. J. L., Dědeček.** Povídka. Cena 48 h.
- **Slunce zašlo.** Povídka ze života slepců. — **Sivý hoch.** Povídka. Cena 48 h.
- **Za tatíčkem.** Povídka z dávných dob. Cena 48 h.
- Sv. Jeronýma** dva listy vychovatelské. Přeložil J. Ježek. Cena 68 h.
- Kadeřávek, Dr. Eugen, O volbě a přípravě čtvera povolání.** Mládeži gymnasiijní napsal —. Cena 60 h.
- Kronbauer Rud. Jar., Světlo v temnotách duševních.** Řada obrazů z nejtrudnějších osudů lidských. Cena 1 K 44 h.